

УДК 342:724+342:53

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.01.23>

Анастасія НЕКРЯЧ,

професор кафедри політології, історії і філософії,

доктор політичних наук, професор

Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-5058-4145>

Іван ЛОПУШИНСЬКИЙ,

завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,

доктор наук з державного управління, професор

заслужений працівник освіти України

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

Богдан ГРИВНАК,

доцент кафедри суспільних наук,

кандидат філософських наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4593-3862>

(© НЕКРЯЧ А., ЛОПУШИНСЬКИЙ І., ГРИВНАК Б., 2025)

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ СЕКСИЗМУ У
ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ Й
МІСЦЕВИХ РАДАХ УКРАЇНИ**

У статті на основі аналізу вітчизняних наукових досліджень останнього часу, чинних законів та їх проєктів розглядається наявна і перспективна державна політика України щодо протидії сексизму у

виборчих процесах і забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків у радах різних рівнів; показано, що впродовж останніх років Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань, серед яких питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків проходять наскрізною темою, що й спонукає українську владу до адаптації вітчизняного законодавства до європейського, у тому числі й щодо сексизму; з'ясовано, що попередня практика проведення виборів до місцевих рад засвідчила, що попри встановлений законодавством обов'язок дотримання гендерної квоти, окремі суб'єкти виборчого процесу намагались ігнорувати її під час висування та реєстрації кандидатів або обходити квоту шляхом спонукання жінок до відмови від балотування після реєстрації виборчого списку відповідною виборчою комісією або від представницького мандату, що в підсумку сприяло обранню більшої кількості чоловіків; у цьому зв'язку доведено, що в нашій країні існує нагальна потреба посилення законодавчого врегулювання гендерної квоти як для виборів до Верховної Ради України, так і для виборів депутатів місцевих рад; зроблено висновки, що ухвалення Верховною Радою України запропонованих наявними проєктами законів змін або одного спільного закону щодо забезпечення гендерної рівності та протидії сексизму відповідатиме вимогам Європейської Комісії щодо дальшої інтеграції України до Європейського Союзу та продемонструє цивілізованому світу прихильність і готовність України дотримуватися демократичних принципів під час організації та проведення виборів як до Верховної Ради України, так і до місцевих рад.

Ключові слова: Україна, державна політика, виборчі процеси, Верховна Рада України, місцеві ради, євроінтеграційні процеси, Європейський Союз, Рада Європи, політична участь жінок, воєнні виклики для жінок, збалансоване представництво жінок і чоловіків у радах, гендер, гендерна сенситивність, гендерний мейнстрімінг, сексизм, фемінізм,

гендерні права щодо протидії сексизму, гендерна дискримінація та сексизм, протидія сексизму.

Anastasia NEKRYACH,

Professor of the Department of
Political Science, History and Philosophy,

Doctor of Political Sciences, Professor

Poltava State Agrarian University

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0001-5058-4145>

Ivan LOPUSHYNSKYI,

Head of the Department of Public Management and
Administration,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor

Honored worker of education of Ukraine

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

Bohdan HRYVNAK,

Associate Professor of the Department of Social Sciences,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4593-3862>

**STATE POLICY ON COMBATING SEXISM
IN ELECTORAL PROCESSES AND ENSURING BALANCED
REPRESENTATION OF WOMEN AND MEN IN THE VERKHOVNY
RADA AND LOCAL RADAS OF UKRAINE**

Based on an analysis of recent domestic scientific research, current laws and their drafts, the article examines the existing and prospective state policy of Ukraine in combating sexism in electoral processes and ensuring balanced

representation of women and men in councils of various levels; It is shown that in recent years Ukraine has undertaken a number of international obligations, among which the issues of ensuring equal rights and opportunities for women and men are a cross-cutting theme, which encourages the Ukrainian authorities to adapt domestic legislation to European legislation, including on sexism; It was found that the previous practice of holding elections to the local councils showed that, despite the obligation established by law to comply with the gender quota, some subjects of the electoral process tried to ignore it during the nomination and registration of candidates or circumvent the quota by encouraging women to refuse to run after registering their electoral list with the relevant election commission or from a representative mandate, which ultimately contributed to the election of more men; in this regard, it has been proven that in our country there is an urgent need to strengthen the legislative regulation of the gender quota both for elections to the Verkhovna Rada of Ukraine and for elections of deputies of local councils; It was concluded that the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine of the amendments proposed by the existing draft laws or a single joint Law on ensuring gender equality and combating sexism would meet the requirements of the European Commission regarding Ukraine's further integration into the European Union and will demonstrate to the civilized world Ukraine's commitment and readiness to adhere to democratic principles during the organization and conduct of elections to both the Verkhovna Rada of Ukraine and local councils.

Key words: *Ukraine, public policy, electoral processes, the Verkhovna Rada of Ukraine, local councils, European integration processes, the European Union, the Council of Europe, women's political participation, military challenges for women, balanced representation of women and men in councils, gender, gender sensitivity, gender mainstreaming, sexism, feminism, gender rights in combating sexism, gender discrimination and sexism, combating sexism.*

Постановка проблеми. Як відомо, принцип рівності прав жінок та чоловіків закріплено статтею 24 Конституції України. Більше того, упродовж останніх років Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань, серед яких питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків проходять наскрізною темою. Наша держава обрала євроінтеграційний напрямок, що закріплено в Конституції України (стаття 85), підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (21 березня 2014, 27 червня 2014), отримала статус країни-кандидата для вступу до ЄС (23 червня 2022). Усе це спонукає українську владу до адаптації вітчизняного законодавства до європейського, у тому числі й щодо гендерної рівності та сексизму. Як відомо, Комітет міністрів Ради Європи 27 березня 2019 року на рівні міжнародного акта дав визначення явищу сексизму. Означене поняття було закріплено в Рекомендації CM/Rec (2019) *«Запобігання та боротьба із сексизмом»* [24]. *«Сексизм – це будь-який акт, жести, візуальна репрезентація, сказані чи написані слова, практика чи поведінка, які базуються на ідеї, що особа чи група осіб є малозначущими через її (їхню) стать. Сексизм – прояв історично нерівних владних відносин між жінками й чоловіками, що веде до дискримінації та перешкоджає повному поліпшенню становища жінок у суспільстві»* [24].

За даними Міжпарламентського союзу, у Верховні Раді України станом на кінець 2023 року рівень представництва жінок складав 21,1 відсотка. Загалом, це найбільший показник за всю історію незалежності України. Водночас, за результатами останніх місцевих виборів 2020 року до місцевих рад було обрано 36,9 відсотка жінок, чому сприяла запроваджена Виборчим кодексом України в 2019 гендерна квота. Однак, практика проведення місцевих виборів засвідчила, що попри встановлений законодавством обов'язок дотримання гендерної квоти, окремі суб'єкти виборчого процесу намагались ігнорувати її під час висування та реєстрації кандидатів або обходити квоту шляхом спонукання жінок до відмови від

балотування після реєстрації виборчого списку відповідною виборчою комісією або від представницького мандату, що в підсумку сприяло обранню більшої кількості чоловіків. За результатами спостереження моніторингова місія *Бюро з демократичних інститутів і прав людини* (БДІПЛ) ОБСЄ надала висновок, що Україні варто розглянути питання про дотримання гендерної квоти для кандидатських списків на всіх етапах виборчого процесу, особливо під час висування та реєстрації. Це, своєю чергою, свідчить про те, що існує нагальна потреба посилення законодавчого врегулювання гендерної квоти як для виборів до Верховної Ради України, так і для виборів депутатів місцевих рад. Водночас потрібно додати, що Європейська Комісія у своєму звіті щодо України в межах прийнятого в листопаді 2023 року Пакета щодо розширення зазначила, що Україні варто продовжити реформу виборчої законодавчої бази з метою виконання поставлених завдань [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом до розгляду проблематики, пов'язаної з виборчим процесом, сексизмом та порушенням гендерних прав чоловіків та жінок у виборчому процесі зверталися С. Ангелова, О. Давліканова (описують, як впливає сексизм на суспільство) [1], І. Артюшенко, С. Падалка (розглядають вибори народних депутатів та проникнення корупції до Верховної Ради України в історичному вимірі 1990–2000-х років) [2], С. Вихор, О. Радченко (висвітлюють проблему уникнення сексизму в рекламі, тенденції та наслідки цього процесу) [3], А. Войтовська (досліджує, як навчання дітей гендерних аспектів може допомогти знизити рівень сексизму [4], П. Ворона, Р. Фросіняк (описують результати місцевих виборів 2020 року та механізми впровадження гендерних квот [5], І. Грицай (досліджує теоретико-правові проблеми реалізації норми Закону України «Про місцеві вибори» щодо гендерної квоти [8], І. Кіянка, Н. Левицька (вивчають популізм і вибори в контексті глобалізаційних змін [9], М. Кругляк,

В. Петрожалко (описують проблему сексизму в комп'ютерних іграх) [10], Н. Куравська (розглядає гендерні стереотипи як джерело гендерної дискримінації та сексизму [11], І. Лопушинський, О. Ковнір (вивчають європейський досвід та вітчизняні законодавчі перспективи запровадження механізмів запобігання й боротьби із сексизмом) [12], Н. Максименцева (досліджує вітчизняну практику та європейський досвід правового регулювання захисту гендерних прав щодо протидії сексизму у діяльності Верховної Ради України) [13], М. Марчук, Л. Гудзь (здійснили порівняльну характеристику місцевих виборів у країнах Європейського Союзу та Україні) [14], О. Нестеренко (описує форми та шляхи лінгвального вираження сексизму в промовах та висловлюваннях американських політиків-республіканців [15], В. Патріарх (досліджує поняття сексизму в термінологічній системі гуманітаристики та гендерної лінгвістики) [16], О. Сінкевич (розмірковує над питанням обрання виборчої системи на місцевих виборах в Україні) [25], І. Словська (розглядає саме поняття «сексизм») [26], Д. Стафійчук (досліджує функціональний аспект мовного сексизму в українських інформаційних масмедіа [27], К. Тараненко (описує вияви сексизму в мові з позицій еколінгвістики [28], В. Яремчук (на прикладі Львівської області розглядає результати виборів до органів місцевого самоврядування 1990–2015 рр. як індикатор стану регіональних політичних режимів) [30] та ін. Проте лише окремі публікації з названих [5; 8; 13] стосуються гендерних квот та проблеми запобігання сексизму у виборчому процесі до Верховної Ради України та місцевих рад.

Мета статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення нових підходів, зокрема в перспективному нормативно-правовому забезпеченні, до висвітлення державної політики України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, в Україні досі немає прямого визначення «сексизм» у законодавстві. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» [22], ухвалений двадцять років тому, ще далекого 2005 року, містить поняття *«дискримінація за ознакою статі»*. Це дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможлиблюють визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків [22]. Крім того, 2012 року вітчизняний парламент ухвалив Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [23]. Водночас, прямого визначення поняття «сексизм» у названих законах немає.

Саме тому з метою усунення цієї законодавчої прогалини народні депутати України IX скликання О. Качура та ін. внесли до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві» [20], зареєстрований у Верховній Раді України 15 січня 2021 року за № 4598, невдовзі народні депутати України Н. Яковлева та ін. 02 лютого 2021 року внесли до парламенту України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» [21] щодо визначення поняття «сексизм», цього ж дня народні депутати України О. Кондратюк та ін. внесли до парламенту проєкт Закону України від 02 лютого 2021 року, зареєстрований у Верховній Раді України за № 5005 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидії дискримінації та дотримання норм етики народними депутатами України» [18]. Усі три названі законопроекти лише через чотири роки було включено до порядку денного 11 сесії Верховної Ради України IX скликання 10 лютого 2025 року за № 4229–IX.

Після реєстрації названих вище законопроектів, уже 2024 року, у Верховній Раді України IX скликання було зареєстровано ще два альтернативні законопроекти з однією назвою: «Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах» [17; 19], внесені народними депутатами України IX скликання А. Загоруйко, О. Шуляк та ін. та народними депутатами України IX скликання Г. Мазурашу, М. Павлюком, С. Кузьмініх і включені до порядку денного 11 сесії Верховної ради України IX скликання 11 лютого 2025 року за тим же № 4229–IX.

Отже, як видно, ще до завершення 11 сесії, до літа 2025 року, парламент України має намір розглянути всі п'ять законопроектів щодо гендерних питань, запровадження до національного законодавства України поняття «сексизм» та *«протидія сексизму у виборчих процесах»*, аналіз яких і буде зроблено в нашій статті.

Перш ніж ми розглянемо нові законодавчі ініціативи щодо проблематики гендеру, сексизму та похідних від них явищ і процесів, звернемося до окремих термінів, пов'язаних із ними.

Гендер (від англ. gender – рід) – соціокультурна, символічна конструкція статі, що покликана визначати конкретний асоціативний зв'язок, забезпечувати повноцінну комунікацію та підтримувати соціальний порядок. Іншими словами, гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі [29].

Як відомо, у науковій літературі поняття «гендер» вживається в кількох значеннях. У контексті нашого дослідження гендер нас цікавитиме як політика щодо забезпечення рівних прав чоловіків та жінок, насамперед у виборчому процесі, а також діяльність Української держави зі створення механізмів щодо її реалізації.

Гендерна сенситивність – процес зміни стереотипного набору мислення чоловіків та жінок – мислення, яке твердо доводить, що чоловіки та жінки є нерівними суб'єктами і, отже, повинні функціонувати в різних соціально-економічних просторах. Гендерна сенситивність має сприяти формуванню нульової терпимості до проявів дискримінації й упередженості [6].

Гендерний мейнстрімінг – інтегрування гендерного підходу – комплексна стратегія, яку прийняло міжнародне співтовариство на шляху до прогресу в досягненні гендерної рівності. Організація Об'єднаних Націй визначає Гендерний мейнстрімінг як: *«процес оцінки наслідків для жінок та чоловіків будь-яких запланованих дій, включаючи законодавство, політики чи програми в усіх сферах та на всіх рівнях. Це спосіб зробити жіночі, а також чоловічі потреби та досвід невід'ємним складником процесу розроблення, реалізації, моніторингу та оцінювання політики та програм у політичній, економічній, соціальній сферах – з тим, щоб жінки та чоловіки отримати рівнозначні вигоди, а нерівність не зберігалася. Кінцева мета – досягти гендерної рівності»* [7].

Сексизм (англ. *sexism*, від лат. *sexus* – стать, синонім – гендерна дискримінація) – дискримінація людини за ознакою статі чи гендерною ідентичністю. У суспільстві сексизм може бути подано у вигляді системи стереотипів, офіційно закріплених положень чи навіть ідеології. В основі сексизму лежить переконання про перевагу однієї статі над іншою [29].

Основним противником сексизму постає фемінізм. *Фемінізм* (від лат. *femina* – жінка) – теорія рівності двох статей, що творить ідейну основу

організованого руху жінок. Суттю феміністичних переконань є думка, що жінка зазнає суспільної дискримінації, насамперед через приналежність до своєї статі [29].

Після закріплення 27 березня 2019 року в нормативних актах Ради Європи поняття «сексизм» [24] до цієї проблематики проявили зацікавленість і народні депутати України IX скликання, що виявилось в поданні до законодавчого органу України низки проєктів законів з пропозицією закріплення означеного поняття в національному законодавстві. Так, народні депутати України О. Качура та ін. своїм проєктом Закону [20] в Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [22], даючи своє визначення поняттю «сексизм», пропонують статтю 1 доповнити абзацом першим такого змісту: *«сексизм – будь-які дія, жест, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика або поведінка, в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать, та які проявляються в публічній або приватній сферах, у мережі Інтернет або поза нею і скеровані на (або спричиняють): порушення власної гідності або прав людини чи групи людей; сексуальну, психологічну шкоду або страждання особи чи групи осіб; створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища; перешкоджання незалежності або повноцінному здійсненню прав людини з боку особи чи групи осіб; підтримку та посилення гендерних стереотипів»* [20].

Н. Яковлєва та ін. [21], своєю чергою, пропонують статтю 1 Закону [22] після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту: *«сексизм – діяння, твердження, зображення, жест, або практика чи поведінка, в основі яких лежить ідея про інтелектуальну, фізичну, соціальну чи іншого виду перевагу однієї статі над іншою, які проявляються в публічному або приватному житті, у тому числі в мережі Інтернет, і спричиняють або мають на меті: дискримінацію за ознакою статі, насильство за ознакою*

статі, підтримку та поширення стереотипних уявлень про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків, приниження честі та гідності особи тощо» [21].

Народний депутат О. Кондратюк та ін. своїм проєктом Закону [18] у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [22] пропонують: 1) статтю 1 доповнити новим абзацом такого змісту: *«Сексизм – небажана для особи та/або групи осіб певної статі поведінка, метою або наслідком якої є приниження людської гідності за статевою ознакою або створення стосовно такої особи чи групи осіб, з огляду на їхню статеву приналежність, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери (середовища)»*; 2) абзац третій статті 3 викласти в такій редакції: *«недопущення дискримінації за ознакою статі, у тому числі сексизму»*; 3) абзац перший статті 6 викласти у такій редакції: *«Забороняється дискримінація за ознакою статі, у тому числі сексизм»* [18].

До проаналізованих трьох законопроектів щодо визначення поняття «сексизм» 2024 року, як уже зазначалося вище, додалося ще два законопроекти, що вже поширюють явище «сексизму» на діяльність Верховної Ради України та місцевих рад, насамперед у виборчому процесі: «Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах» [17], внесений народними депутатами України IX скликання А. Загоруйко, О. Шуляк та ін., зареєстрований у Верховній Раді України 27 травня 2024 року за № 11300, та альтернативний законопроект з аналогічною назвою, внесений народними депутатами України IX скликання Г. Мазурашу, М. Павлюком, С. Кузьмініх та зареєстрований у Верховній Раді України 05 червня 2024 року за 1300'1 [19].

Далі звернемося до аналізу названих проєктів Закону. Так, народними депутатами України – членами Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування спільно з представниками Центральною виборчою комісією, а також експертами Всеукраїнської громадської організації «Громадянська мережа «ОПОРА», Міжнародної фундації виборчих систем (IFES) в Україні та Національного демократичного інституту (NDI) в Україні в межах діяльності Робочої групи Комітету щодо напрацювання комплексних змін до виборчого законодавства з метою уніфікації механізмів правового регулювання виборчого процесу в Україні і було напрацьовано відповідний проєкт Закону України № 11300 [17]. Новели цього проєкту Закону України [17] неодноразово були предметом конструктивних дискусій під час круглих столів та експертних обговорень із залученням народних депутатів України, представників громадянського суспільства, профільних міжнародних організацій, за результатами яких було досягнуто одностайного рішення про потребу ухвалення запропонованого проєкту Закону України [17].

Метою ухвалення проєкту Закону України «Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах» [17] є запровадження заборони обмежень, дискримінації кандидатів на загальнодержавних та місцевих виборах за ознаками статті, у тому числі через сексизм, зокрема шляхом поширення відповідних агітаційних матеріалів. Крім того, парламентарями запропоновано врегулювати питання цензу осілості з урахуванням вимушеної міграції за кордон і посилення гендерної квоти для стимулювання збільшення рівня представництва жінок як на національному, так і на місцевих рівнях [17].

Принагідно зазначимо, що через повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року російського війська з'явилися нові виклики для політичної участі жінок. Це, зокрема, й вимушена міграція за межі України, оскільки перебування поза межами України понад 183 дні впродовж року позбавляє особу права балотуватися на пост Президента України чи до Верховної Ради України. Таким чином, станом на сьогодні мільйони українок, які вимушено перебувають за кордоном, у разі їхнього повернення до України будуть позбавлені можливості реалізувати своє конституційне право на участь у виборах як кандидати. Отже, вирішення означених питань є вкрай актуальним, оскільки це продемонструє вимушеним мігрантам, що Україна робить квоти для того, щоб жоден громадянин не залишився поза виборчим процесом під час перших повоєнних виборів [17].

Положення проєкту Закону [17] спрямовано на вдосконалення механізму дотримання гендерної квоти під час загальнодержавних та місцевих виборів, а також на протидію прояву сексизму під час виборчого процесу. Проєктом [17] запропоновано внести такі зміни до Виборчого кодексу України:

- надати визначення поняттю «*сексизм*» під час виборчого процесу та встановити заборону на розповсюдження агітаційних матеріалів, що містять ознаки сексизму або підбурюють до сексизму;

- додати уточнення щодо цензу осілості, а саме, що перебування за кордоном під час дії воєнного стану не є підставою для відмови в реєстрації кандидата на пост Президента України чи в народні депутати;

- запровадити посилення гендерної квоти шляхом збереження нумерації у виборчих списках, у разі вибуття кандидата, а також шляхом заміщення депутата наступним за черговістю такої ж статті [17].

Альтернативний проєкт Закону «Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та

забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах» було внесено народними депутатами України IX скликання Г. Мазурашу, М. Павлюком, С. Кузьмініх і зареєстровано у Верховній Раді України 05 червня 2024 року за 1300–1 [19]. Цей законопроект, порівняно з основним, не передбачає можливості бути кандидатами в Президенти України або в народні депутати в разі перебування за кордоном більше допустимої за чинним законодавством кількості днів, навіть в умовах воєнного стану. І це ключова його відмінність [19]. Усі інші норми альтернативного проекту Закону [19] по суті дублюють норми основного [17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, ухвалення Верховною Радою України запропонованих проектами законів [17–21] змін або одного спільного закону відповідатиме вимогам Європейської Комісії щодо дальшої інтеграції України до Європейського Союзу та продемонструє цивілізованому світу прихильність та готовність України дотримуватися демократичних принципів під час організації та проведення виборів. Реалізація актів [17–21] матиме вплив на забезпечення політичної участі жінок в Україні, зокрема й тих, які вимушено виїхали за кордон під час дії воєнного стану, а також, виконанню євроінтеграційних зобов'язань України.

Перспективи подальших досліджень порушеної нами в статті проблеми вбачаються авторам у розгляді практики виконання законів [17–21] (у разі їх ухвалення парламентом України та набуття чинності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ангелова С. Сексуальність та сексизм в рекламі : чи продає секс та як впливає сексизм на суспільство / С. Ангелова, О. Давліканова. *Маркетинг в Україні*. 2018. № 2. С. 26–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mvu_2018_2_4.

2. Артющенко І. А. Вибори народних депутатів та проникнення корупції до Верховної Ради України : історичний вимір 1990–2000-х років / І. А. Артющенко, С. С. Падалка. *Вісник аграрної історії*. 2020. Вип. 31–34. С. 169–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vai_2020_31-34_18.
3. Вихор С. Т. Проблема уникнення сексизму в рекламі тенденції та наслідки / С. Т. Вихор, О. Я. Радченко. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2022. Вип. 87. С. 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2022_87_5.
4. Войтовська А. За межами бінарності : як навчання дітей гендерних аспектів може допомогти знизити рівень сексизму. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 2. С. 123–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2022_2_18.
5. Ворона П. В. Місцеві вибори 2020 року та механізми впровадження гендерних квот / П. В. Ворона, Р. В. Фросіняк. *Економіка та держава. Серія : Державне управління*. 2020. № 4. С. 11–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eddu_2020_4_4.
6. Глосарій гендерних термінів. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/gender/glossary>.
7. Глосарій Тренінгового центру ООН Жінки. URL: <https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary>.
8. Грицай І. Теоретико-правові проблеми реалізації норми Закону України «Про місцеві вибори» щодо гендерної квоти. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Sv. 5. Vyd. 2. S. 88–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2018_5_2_14.
9. Кіянка І. Б. Популізм і вибори в контексті глобалізаційних змін / І. Б. Кіянка, Н. О. Левицька. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 4. С. 43–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2020_4_5.

10. Кругляк М. Е. Сексизм у комп'ютерних іграх / М. Е. Кругляк, В. В. Петрожалко. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2019. № 4. С. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2019_4_8.

11. Куравська Н. Гендерні стереотипи як джерело гендерної дискримінації та сексизму. *Збірник наукових праць : психологія.* 2018. Вип. 22. С. 55–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2018_22_9.

12. Лопушинський І. П., Ковнір О. І. Механізми запобігання й боротьби із сексизмом : європейський досвід та вітчизняні законодавчі перспективи. *Публічне управління та митне адміністрування* (правонаступник наукового збірника «Вісник академії митної служби України»). *Серія : «Державне управління».* 2021. № 1 (28). С. 42–47.

13. Максименцева Н. О. Правове регулювання захисту гендерних прав щодо протидії сексизму у діяльності Верховної Ради України : практика України та європейський досвід. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки.* 2023. Т. 34 (73), № 6. С. 24–29. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34\(73\)_6_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34(73)_6_7).

14. Марчук М. І. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні : порівняльна характеристика / М. І. Марчук, Л. В. Гудзь. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2022. Вип. 70. С. 119–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_70_18.

15. Нестеренко О. Є. Форми та шляхи лінгвального вираження сексизму у промовах та висловленнях американських політиків-республіканців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* *Серія : Філологічна.* 2017. Вип. 64 (2). С. 48–50. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64(2)_20).

16. Патріарх В. О. Поняття сексизму в термінологічній системі гуманітаристики та гендерної лінгвістик. *Наукові записки Національного*

університету «Острозька академія». Серія : Філологія. 2022. Вип. 13. С. 311–315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2022_13_69.

17. Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах : проєкт Закону України, внесений народними депутатами України IX скликання Загоруйко А. Л., Шуляк О. О. та ін., зареєстрований у Верховній Раді України 27 травня 2024 року за № 11300. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44290> (дата звернення: 06.04.2025).

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидії дискримінації та дотримання норм етики народними депутатами України : проєкт Закону України від 02 лютого 2021 року, внесений народними депутатами України IX скликання О. К. Кондратюк та ін., зареєстрований у Верховній Раді України за № 5005. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70987.

19. Про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо протидії сексизму у виборчих процесах та забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у Верховній Раді України та місцевих радах : проєкт Закону України, внесений народними депутатами України IX скликання Мазурашу Г. Г., Павлюком М. В., Кузьмініх С. В., зареєстрований у Верховній Раді України 05 червня 2024 року за 1300-1.

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві : проєкт Закону України, внесений народним депутатом України IX скликання О. А. Качурою, зареєстрований у Верховній Раді України 15 січня 2021 року за № 4598. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70830.

21. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» щодо визначення поняття «сексизм»

: проєкт Закону України від 02 лютого 2021 року, внесений народними депутатами України IX скликання Яковлевою Н. І. та ін., зареєстрований у Верховній Раді України за № 4598–1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/25387>.

22. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

23. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 року № 5207–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

24. Рекомендація CM/Rec (2019) «Запобігання та боротьба із сексизмом». URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism-ukr/1680968561>.

25. Сінкевич О. В. Місцеві вибори в Україні : до питання обрання виборчої системи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2022. Вип. 57. С. 45–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2022_57_12.

26. Словська І. Є. Що таке сексизм? *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 96–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2022_2_19.

27. Стафійчук Д. О. Функціональний аспект мовного сексизму в українських інформаційних масмедіа. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. 2022. Вип. 45. С. 52–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2022_45_7.

28. Тараненко К. В. Вияви сексизму в мові з позицій еколінгвістики *Мова і міжкультурна комунікація*. 2019. Вип. 2. С. 106–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/movmk_2019_2_13.

29. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. URL: <https://a-z-gender.net/ua/wp-content/uploads/2018/05/Slovnyk-gendernyh-terminiv.pdf>.

30. Яремчук В. Вибори до органів місцевого самоврядування 1990–2015 рр. як індикатор стану регіональних політичних режимів (на прикладі Львівської області). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 1. С. 141–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2018_1_6.

REFERENCES

1. Anhelova S. (2018). Seksualnist` ta seksyzm v reklamі : chy prodaiе seks ta yak vplyvaіе seksyzm na suspil`stvo / S. Anhelova, O. Davlikanova. *Marketynh v Ukraini*. № 2, 26–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mvu_2018_2_4. [in Ukrainian]

2. Artiushenko I. A. (2020). Vybery narodnykh deputativ ta pronyknennia koruptsii do Verkhovnoi Rady Ukrainy : istorychnyi vymir 1990–2000-kh rokiv / I. A. Artiushenko, S. S. Padalka. *Visnyk ahrarnoi istorii*. Vyp. 31–34, 169–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vai_2020_31-34_18. [in Ukrainian]

3. Vykhор S. T. (2022). Problema unyknennia seksyzmu v reklamі tendentsii ta naslidky / S. T. Vykhор, O. Ya. Radchenko. *Naukovyi chasopys Natsional`noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiа 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy*. 87, 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_5_2022_87_5. [in Ukrainian]

4. Voitovs`ka A. (2022). Za mezhamy binarnosti : yak navchannia ditei gendernykh aspektiv mozhе dopomohty znyzyty riven` seksyzmu. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*. 2, 123–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2022_2_18. [in Ukrainian]

5. Vorona P. V. (2020). Mistsevi vybery 2020 roku ta mekhanizmy vprovadzhennia gendernykh kvot / P. V. Vorona, R. V. Frosiniak. *Ekonomika ta derzhava. Seriiа : Derzhavne upravlinnia*. 4, 11–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eddu_2020_4_4. [in Ukrainian]

6. Hlosarii gendernykh terminiv. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/gender/glossary>. [in Ukrainian]

7. Hlosarii Treninhovoho tsentru OON Zhinky. URL: <https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary>. [in Ukrainian]
8. Hrytsai I. (2018). Teoretyko-pravovi problemy realizatsii normy Zakonu Ukrainy «Pro mistsevi vybory» shchodo gendernoi kvoty. *Evropský politický a právní diskurz*. Sv. 5, Vyd. 2, 88–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2018_5_2_14. [in Ukrainian]
9. Kiianka I. B. (2020). Populizm i vybory v konteksti hlobalizatsiinykh zmin / I. B. Kiianka, N. O. Levytska. *Efektivnist` derzhavnoho upravlinnia*. 4, 43–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2020_4_5. [in Ukrainian]
10. Kruhliak M. E. (2019). Seksyzm u kompiuternykh ihrakh / M. E. Kruhliak, V. V. Petrozhalko. *Visnyk Natsional`noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivs`kyi politekhnichnyi instytut»*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. 4, 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2019_4_8. [in Ukrainian]
11. Kuravska N. (2018). Genderni stereotypy yak dzherelo gendernoi dyskryminatsii ta seksyzmu. *Zbirnyk naukovykh prats` : psykholohiia*. 22, 55–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpsfp_2018_22_9 [in Ukrainian].
12. Lopushynskyi I. P., Kovnir O. I. (2021). Mekhanizmy zapobihannia y borot`by iz seksyzmom : yevropeis`kyi dosvid ta vitchyzniani zakonodavchi perspektyvy. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia* (pravonastupnyk naukovooho zbirnyka «Visnyk akademii mytnoi sluzhby Ukrainy»). *Seriia : «Derzhavne upravlinnia»*. 1 (28), 42–47. [in Ukrainian]
13. Maksimentseva N. O. (2023). Pravove rehuliuвання zakhystu gendernykh prav shchodo protydii seksyzmu u diial`nosti Verkhovnoi Rady Ukrainy : praktyka Ukrainy ta yevropeis`kyi dosvid. *Vcheni zapysky Tavriis`koho natsional`noho universytetu imeni V. I. Vernads`koho. Seriia : Yurydychni nauky*. T. 34 (73), № 6, 24–29. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34\(73\)_6_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34(73)_6_7). [in Ukrainian]

14. Marchuk M. I. (2022). Mistsevi vybory u krainakh Yevropeis`koho Soiuzu ta Ukraini : porivnial`na kharakterystyka / M. I. Marchuk, L. V. Gudz. *Naukovyi visnyk Uzhhorods`koho natsional`noho universytetu. Serii : Pravo.* 70, 119–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_70_18 [in Ukrainian].

15. Nesterenko O. Ye. (2017). Formy ta shliakhy linhval`noho vyrazhennia seksyzmu u promovakh ta vyslovlenniakh amerykans`kykh politykiv-respublikantsiv. *Naukovi zapysky Natsional`noho universytetu «Ostroz`ka akademiia». Serii : Filolohichna.* 64 (2), 48–50. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64(2)_20) [in Ukrainian].

16. Patriarkh V. O. (2022). Poniattia seksyzmu v terminolohichnii systemi humanitarystyky ta gendernoi linhvistyky. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii : Filolohiia.* 13, 311–315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2022_13_69 [in Ukrainian].

17. Pro vnesennia zmin do Vyborchoho kodeksu Ukrainy shchodo protydii seksyzmu u vyborchyykh protsesakh ta zabezpechennia zbalansovanoho predstavnytstva zhinok ta cholovikiv u Verkhovnii Radi Ukrainy ta mistsevykh radakh : proiekt Zakonu Ukrainy, vnesenyi narodnymy deputatamy Ukrainy IX sklykannia Zahoruiko A. L., Shuliak O. O. ta in., zareiestrovanyi u Verkhovnii Radi Ukrainy 27 travnia 2024 roku za № 11300. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44290> [in Ukrainian].

18. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv, protydii dyskryminatsii ta dotrymannia norm etyky narodnymy deputatamy Ukrainy : proiekt Zakonu Ukrainy vid 02 liutoho 2021 roku, vnesenyi narodnymy deputatamy Ukrainy IX sklykannia O. K. Kondratiuk ta in., zareiestrovanyi u Verkhovnii Radi Ukrainy za № 5005. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70987 [in Ukrainian].

19. Pro vnesennia zmin do Vyborchoho kodeksu Ukrainy shchodo protydii seksyzmu u vyborchkykh protsesakh ta zabezpechennia zbalansovanoho predstavnytstva zhinok ta cholovikiv u Verkhovnii Radi Ukrainy ta mistsevykh radakh : proiekt Zakonu Ukrainy, vnesenyi narodnymy deputatamy Ukrainy IX sklykannia Mazurashu H. H., Pavliukom M. V., Kuzminykh S. V., zareiestrovanyi u Verkhovnii Radi Ukrainy 05 chervnia 2024 roku za 1300–1. [in Ukrainian]

20. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaborony proiaviv seksyzmu u suspil`stvi : proiekt Zakonu Ukrainy, vnesenyi narodnym deputatom Ukrainy IX sklykannia O. A. Kachuroiu, zareiestrovanyi u Verkhovnii Radi Ukrainy 15 sichnia 2021 roku za № 4598. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70830. [in Ukrainian]

21. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv» shchodo vyznachennia poniattia «seksyzm» : proiekt Zakonu Ukrainy vid 02 liutoho 2021 roku, vnesenyi narodnymy deputatamy Ukrainy IX sklykannia Yakovlievoiu N. I. ta in., zareiestrovanyi u Verkhovnii Radi Ukrainy za № 4598–1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/25387>. [in Ukrainian]

22. Pro zabezpechennia rivnykh prav i mozhlyvostei zhinok i cholovikiv : Zakon Ukrainy vid 08 veresnia 2005 roku № 2866–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>. [in Ukrainian]

23. Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 06 veresnia 2012 roku № 5207–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>. [in Ukrainian]

24. Rekomendatsiia CM/Rec (2019) «Zapobihannia ta borot`ba iz seksyzmom». URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism-ukr/1680968561>. [in Ukrainian]

25. Sinkevych O. V. (2022). Mistsevi vybory v Ukraini : do pyttania obrannia vyborchoi systemy. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii : Yurysprudentsiia*. 57, 45–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2022_57_12 [in Ukrainian]
26. Slovska I. Ye. (2022). Shcho take seksyzm? *Analychno-porivnial`ne pravoznavstvo*. 2, 96–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2022_2_19 [in Ukrainian].
27. Stafiichuk D. O. (2022). Funktsional`nyy aspekt movnoho seksyzmu v ukrains`kykh informatsiynykh masmedia. *Aktual`ni problemy ukrains`koi linhvistyky : teoriia i praktyka*. 45, 52–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2022_45_7. [in Ukrainian]
28. Taranenko K. V. (2019). Vyiavy seksyzmu v movi z pozytsii ekolinhvistyky. *Mova i mizhkul`turna komunikatsiia*. 2, 106–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/movmk_2019_2_13. [in Ukrainian]
29. Shevchenko Z. V. Slovnyk gendernykh terminiv. URL: <https://a-z-gender.net/ua/wp-content/uploads/2018/05/Slovnyk-gendernyh-terminiv.pdf>. [in Ukrainian]
30. Yaremchuk V. (2018). Vybory do orhaniv mistsevoho samovriaduvannia 1990–2015 rr. yak indykator stanu rehional`nykh politychnykh rezhymiv (na prykladi L`vivs`koi oblasti. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional`nykh doslidzhen` im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. 1, 141–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2018_1_6. [in Ukrainian]